

Kulturutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om en reform av ämbetsverken inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om en reform av ämbetsverken inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde (RP 31/2025 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Eerikki Nurmi, undervisnings- och kulturministeriet
- regeringsråd Joni Hiitola, undervisnings- och kulturministeriet
- direktör Riitta Vanhatalo, Nationella audiovisuella institutet
- enhetschef Kirsi Hiltunen, Nationella centret för utbildningsutvärdering
- generaldirektör Tiina Merisalo, Museiverket
- skolråd Petri Heikkilä, Utbildningsstyrelsen
- chef för konststöd Henri Terho, Centret för konstfrämjande
- generalsekreterare Hanna Kosonen, Forum Artis ry
- chef för kommunikation och samhällsrelationer Hanna-Reetta Schreck, Suomen Kirjailijaliitto r.y.
- kommunikationschef Hanna Hannus, Konstnärsgillet i Finland.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Helsingfors universitet
- Servicecentret för kontinuerligt lärande och sysselsättning
- Riksarkivet
- Institutet för de inhemska språken
- Besvärnsnämnden för studiestöd
- Valteri center för lärande och kompetens
- Tillgänglighetsbiblioteket Celia
- Finlands Akademi
- Förvaltningsnämnden för Sveaborg
- Depåbiblioteket
- Studentexamensnämnden
- Finlands Kommunförbund

Betänkande KuUB 4/2025 rd

- Erilaisten oppijoiden liitto ry
- Fri scenkonst i Finland rf
- Finlands svenska författareförening rf
- Kultur- och konstområdets centralorganisation KULTA rf
- Näyttelijäliitto - Skådespelarförbundet ry
- Bildningsbranschen rf
- Finlands biblioteksförening rf
- Finlands Tonsättare rf
- Finlands Teatrar rf.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslår regeringen att det stiftas en lag om ämbetsverken inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde, en lag om Utbildningsstyrelsen, en lag om Riksarkivet, en lag om Museiverket, en lag om Konst- och kulturmyndigheten och en lag om Tillgänglighetsbiblioteket Celia's tjänster. Dessutom föreslås det att lagen om Finlands Akademi ändras.

Genom propositionen genomförs regeringsprogrammets mål att förtydliga ämbetsverksstrukturen inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde, lätta på överlappande förvaltning och stärka resultatstyrningen av ämbetsverken i den riktning som slutrapporten Bildningsförvaltningen 2030 anger. Syftet med propositionen är att förtydliga och förenhetliga ämbetsverksstrukturen inom ministeriets förvaltningsområde till en funktionellt och ekonomiskt ändamålsenligare helhet så att det är lättare att styra ämbetsverken, att de utgör tydligare helheter i funktionellt hänseende och att den verksamhet de bedriver har större samhälleligt genomslag.

I propositionen föreslås det att nuvarande 10 ämbetsverk inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde ombildas till en helhet som består av fem ämbetsverk. Enligt förslaget sammanslås Utbildningsstyrelsen och dess fristående enheter (Nationella centret för utbildningsutvärdering, Studentexamensnämndens kansli och Servicecentret för kontinuerligt lärande och sysselsättning) samt Institutet för de inhemska språken till en myndighet som ska sköta uppgifter i anslutning till fostran, utbildning och språk. Vidare föreslås det att Museiverket och förvaltningsnämnden för Sveaborg slås samman till en myndighet som sköter uppgifter som hänför sig till kulturarvet. Dessutom föreslås det att Riksarkivet, Tillgänglighetsbiblioteket Celia och Depåbiblioteket slås samman till en myndighet som sköter uppgifter i anslutning till arkiv- och biblioteksverksamhet. Därtill föreslås att uppgifterna i anslutning till främjandet av konst och kultur ska skötas av en ny myndighet som omfattar den verksamhet som för närvarande sköts av Centret för konstfrämjande och Nationella audiovisuella institutet. Enligt förslaget ska Finlands Akademi även i fortsättningen svara för främjandet av forskning som en separat myndighet.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2026.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Genom propositionen genomförs regeringsprogrammets mål att förtydliga ämbetsverksstrukturen inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde, lätta på överlappande förvaltning och stärka resultatstyrningen av ämbetsverken i den riktning som slutrapporten Bildningsförvaltningen 2030 anger. Regeringen föreslår att det stiftas en lag om ämbetsverken inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde och speciallagar om vart och ett av ämbetsverken. I lagen om Finlands Akademi föreslås ändringar av lagteknisk natur i anslutning till reformen. Bestämmelser om samtliga ämbetsverks uppgifter ska fortfarande finnas inte bara i lagarna om respektive ämbetsverk, utan också i annan lagstiftning.

Syftet med reformen är att i stället för tio ämbetsverk bilda fem ämbetsverk som utgör en funktionellt och ekonomiskt ändamålsenligare helhet i ämbetsverksstrukturen. Med den nya strukturen väntas det bli lättare att styra ämbetsverken, de blir funktionellt tydligare helheter än för närvarande och deras verksamhet får större samhälleligt genomslag. Genom reformen av ämbetsverksstrukturen eftersträvas i enlighet med finansministeriets rekommendation om de principer som ska iakttas vid ordnandet av funktioner inom statsförvaltningen (VN/11537/2021, nedan ämbetsverksrekommendationen) att tyngdpunkten vid uppförandet av nya ämbetsverk ligger på en högklassig, kundorienterad och resultatrik skötsel av uppgifterna samt på funktionella och ekonomiska behov.

Enligt propositionen ska ämbetsverken inom utbildningsförvaltningen i fortsättningen vara

- Utbildningsstyrelsen, som Institutet för de inhemska språken slås samman med,
- Riksarkivet, som slås samman med Depåbiblioteket och Tillgänglighetsbiblioteket Celia,
- Museiverket, som förvaltningsnämnden för Sveaborg slås samman med,
- Konst- och kulturmyndigheten, som är ett nytt ämbetsverk som bildas av Centret för konstfrämjande och Nationella audiovisuella institutet,
- Finlands Akademi, som fortsätter sin verksamhet som eget ämbetsverk.

Besvärsnämnden för studiestöd har varit ett av Finlands minsta ämbetsverk. Enligt ett sakkunnigyttrande har detta medfört många slags utmaningar både med tanke på ämbetsverkets verksamhet och med tanke på statsfinanserna. En separat proposition om överföring av besvärsnämnden för studiestöd till besvärsnämnden för social trygghet, som är underställd social- och hälsovårdsministeriet, är under beredning vid social- och hälsovårdsministeriet. Utskottet tar därför inte nu ställning till reformen av nämnden.

Sammantaget anser kulturutskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker lagförslagen utan ändringar.

Reformen förtydligar ämbetsverksstrukturen inom utbildningsförvaltningen samtidigt som de nuvarande uppgifterna i huvudsak finns kvar.

Syftet med propositionen är att förnya ämbetsverksstrukturen inom bildningsförvaltningen så att de ämbetsverk som avses i propositionen fortsätter att sköta de uppgifter som hör till de nuvaran-

Betänkande KuUB 4/2025 rd

de ämbetsverken. Reformen av ämbetsverksstrukturen ändrar således inte de nuvarande ämbetsverkens uppgifter. Den föreslagna regleringen om ämbetsverkens uppgifter är inte till alla delar lika detaljerad som i den gällande lagstiftningen, vilket dock inte betyder att uppgifter som inte särskilt nämns i lagstiftningen inte längre kan eller behöver skötas. Sådana uppgifter är till exempel Konst- och kulturmyndighetens internationella främjande av konst och kultur och deltagande i främjandet av konstnärernas utkomstmöjligheter. Även om dessa uppgifter till skillnad från nuläget inte uttryckligen nämns i den föreslagna lagstiftningen, sköts de även i fortsättningen som en del av Konst- och kulturmyndighetens verksamhet.

I sakkunnigyttrandena har man allmänt understött målen för den föreslagna reformen och framfört i huvudsak positiva synpunkter på den nya ämbetsverksstrukturen. Enligt vissa sakkunnigyttrandena är sättet att genomföra reformen inte till alla delar ändamålsenligt. Exempelvis Centret för konstfrämjande och Nationella audiovisuella institutet, som enligt förslaget ska slå samman med den nya Konst- och kulturmyndigheten, anser att det inte finns överlappningar i deras uppgifter och att sammanslagningen således inte ger omedelbara kostnadsbesparingar. Centret för konstfrämjande har i sitt yttrande framfört att man i fortsättningen bör utreda möjligheterna att slå samman Konst- och kulturmyndigheten med Finlands Akademi, bland annat med hänvisning till att ämbetsverken till sin grundläggande uppgift liknar varandra.

Med hänvisning till inkommen utredning konstaterar utskottet att det under beredningen av projektet har diskuterats flera alternativa sätt att bilda en ämbetsverkshelhet. Syftet med den föreslagna ämbetsverksstrukturen är att skapa en funktionellt och ekonomiskt balanserad lösning där bildningsförvaltningen som helhet betraktad är tydlig och klar, ämbetsverken är tillräckligt stora och där funktionerna vid de ämbetsverk som sköter olika uppgifter med synergieffekter slås samman med varandra på ett naturligt sätt. Lagutskottet välkomnar den ämbetsverksstruktur som föreslås i propositionen.

Enligt ett sakkunnigyttrande bör bestämmelserna om Konst- och kulturmyndigheten och Finlands Akademi i högre grad motsvara varandra. I yttrandena har det fästs uppmärksamhet vid att lagen om Finlands Akademi är betydligt mer detaljerad än lagförslaget om Konst- och kulturmyndigheten. Utskottet anser att lagstiftningen om Finlands Akademi inte är väsentligt mer detaljerad än den föreslagna lagen. Det visas till exempel av att det till skillnad från lagförslaget om Konst- och kulturmyndigheten inte i lagstiftningen om Finlands Akademi föreskrivs om kollegial bedömning vid beviljandet av finansiering. Trots det har kollegial bedömning brukat göras. I övrigt motsvarar de föreslagna bestämmelserna om konst- och kulturrådet i stor utsträckning bestämmelserna om organen vid Finlands Akademi med avseende på hur detaljerade de är.

Syftet med reformen av ämbetsverksstrukturen är att effektivisera användningen av omkostnader under huvudtiteln för ämbetsverken inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde så att de inbesparingar i statsfinanserna som beslutats kan genomföras samtidigt som ämbetsverkens förutsättningar att sköta sina lagstadgade och övriga uppgifter garanteras. Utskottet hänvisar till inkommen utredning och anser att även om reformen inte kan ge nämnvärda utgiftsbesparingar under innevarande valperiod, stöder åtgärderna det reformarbete som krävs för att basutgifterna och överföringsutgifterna ska minska. Den föreslagna större ämbetsverkshelheten möjliggör effektiviseringsåtgärder särskilt i fråga om förvaltningen, lokalerna och de digitala systemen. På längre sikt möjliggör reformen produktivitetsvinster särskilt genom att effektivisera

Betänkande KuUB 4/2025 rd

den ekonomiska förvaltningen och personalförvaltningen samt andra resurser som hänför sig till uppgifter som är gemensamma för alla ämbetsverk.

Genom gemensamma verksamhetsmodeller och genom att utveckla ämbetsverkens gemensamma tjänster kan man också främja kvaliteten och genomslaget i bildningsförvaltningens verksamhet, öka transparensen samt underlätta bedömningen och utvecklingen av bildningsförvaltningens verksamhet och resultat i stort.

Enligt uppgift är avsikten att i samband med ändringen av bildningsförvaltningen se över styrningen mellan ministeriet och ämbetsverken. Utgångspunkten är att styrningen ska bilda en tydlig helhet som omfattar hela bildningsförvaltningen, att säkerställa att styrningen är relevant och se till att styrprocessen är välfungerande så att bildningsförvaltningens resurser används på ett genomslagskraftigt, produktivt och effektivt sätt.

Utbildningsstyrelsens fristående enheter

Utskottet anser med hänvisning till ett sakkunnigyttrande att det är positivt att de fristående enheternas självständiga och oberoende ställning tryggas i lagförslaget om Utbildningsstyrelsen (7 §). Institutet för de inhemska språken har i sitt yttrande lyft fram behovet av att se till att tillräcklig sakkunskap inom dess ansvarsområde finns representerad i Utbildningsstyrelsens direktion, eftersom institutet enligt den föreslagna lagstiftningen inte längre ska ha någon egen delegation. Utskottet konstaterar att det är viktigt att säkerställa denna sakkunskap i direktionen i ärenden som gäller Institutet för de inhemska språken. Dessutom bör det noteras att institutet också kan bedriva eget samarbete med intressentgrupper för att stödja sina uppgifter och verksamhetssätt.

Servicecentret för kontinuerligt lärande och sysselsättning och Nationella centret för utbildningsutvärdering har konstaterat att de bör ha större inflytande på vilka förvaltnings- och stödtjänster Utbildningsstyrelsen erbjuder dem och på så sätt hantera sina anknyttande kostnader. Utskottet konstaterar utifrån inkommen utredning att enligt både den gällande lagen om Utbildningsstyrelsen och lagförslaget om Utbildningsstyrelsen (7 §) ska Utbildningsstyrelsen och de fristående enheterna komma överens om hur förvaltnings- och stödtjänsterna ska genomföras. Utskottet välkomnar att undervisnings- och kulturministeriet kommer att följa hur avtalsverksamheten fungerar. Det bör noteras att också sammanslagningen av Institutet för de inhemska språken med Utbildningsstyrelsen kommer att ha konsekvenser för fördelningen av kostnaderna för förvaltnings- och stödtjänsterna.

Nationella centret för utbildningsutvärdering har i sitt yttrande också lyft fram att det i statsbudgeten har anvisats ett gemensamt moment med omkostnadsanslag för centret och Studentexamensnämndens kansli, vilket har lett till oklarheter i användningen av anslaget. Utskottet anser det motiverat att undervisnings- och kulturministeriet separat kommer att bedöma om anslagen för dessa fristående enheter i statsbudgeten kan avskiljas till egna moment och på så sätt åtgärda oklarheten i användningen av anslaget.

Betänkande KuUB 4/2025 rd

Tryggande av konstens frihet och kollegial bedömning i besluten om konststipendier

I sakkunnigyttrandena har man fäst uppmärksamhet vid tryggandet av principen om konstens frihet i beslutsfattandet om konststipendier i lagförslaget om Konst- och kulturmyndigheten. Det har välkomnats att de farhågor gällande den kollegiala bedömningen som framfördes i samband med beredningen av propositionen har beaktats väl vid den fortsatta beredningen av propositionen. I vissa yttranden konstateras det att principen om konstens frihet bör framgå starkare än vad som föreslås i lagstiftningen.

Utskottet betonar vikten av att trygga konstens frihet och konstaterar att det i lagförslaget om Konst- och kulturmyndigheten har skrivits in en hel del preciseringar som gäller konstens frihet och beslutsprocessernas avstånd från det politiska beslutsfattandet och tjänstemännen (arm-längdsprincipen). Att besluten om stipendier grundar sig på kollegial bedömning ingår uttryckligen i bestämmelsen om konst- och kulturrådets uppgifter (4 § i den föreslagna lagen om Konst- och kulturmyndigheten).

Utskottet anser att de ändringar som gjorts i propositionen och som ministeriet gjort utifrån remissyttrandena om propositionsutkastet är motiverade. Det föreslås att behörigheten att utse konst- och kulturrådet höjs från undervisnings- och kulturministeriet till statsrådsnivå. För att möjliggöra tillräcklig bred sakkunskap har antalet medlemmar i rådet höjts till 8–12 och högst 7 ersättare utöver ordföranden. Mandatperioden har förkortats från fyra till tre år och antalet på varandra följande mandatperioder har begränsats till högst två. Till bestämmelsen har också fogats ett uttryckligt omnämnande av hörande av aktörer som är centrala med tanke på konst och kultur innan rådet utnämns.

I vissa yttranden till utskottet har det framförts att det i lagen bör fastställas mer exakt hur stor del av medlemmarna i konst- och kulturrådet som ska företräda sakkunskap i konstnärlig verksamhet. Utskottet hänvisar till inkommen utredning och konstaterar att konst- och kulturrådets uppgifter utöver beslut om beviljande av stipendier också omfattar att vara sakkunnigorgan i konst- och kulturpolitiska frågor. Medlemmarna ska därför företräda konst- och kulturpolitisk sakkunskap på bred front ur olika infallsvinklar. En central fas med tanke på kollegial bedömning är expertpanelernas bedömning, som hör till professionella och experter inom konst. Därför är det inte ändamålsenligt att föreskriva mer detaljerat om den sakkunskap som ska representeras i konst- och kulturrådets sammansättning.

Avsikten är enligt propositionen att sammanställa en expertbank, där de bedömningspaneler som sammanställs lämnar sakkunnigutlåtanden om ansökningarna till stöd för rådets beslutsfattande. I vissa yttranden föreslås det att de viktigaste konstnärsorganisationerna inom respektive konstområden direkt ska kunna utse personer till en expertbank. Enligt uppgift kommer de centrala organisationernas förslag att stå i centrum när expertbanken sammanställs. Utnämningen grundar sig i sista hand på beredning under tjänsteansvar. I samband med beredningen granskas sammansättningen också som helhet med beaktande av till exempel aspekter som gäller mångfald, jämställdhet och regionalitet.

Betänkande KuUB 4/2025 rd

Övriga kommentarer om lagförslaget om Konst- och kulturmyndigheten

Utskottet instämmer i det som lyfts fram i sakkunnigyttrandena om vikten av regional tillgång till och tillgänglighet till konst och kultur och välkomnar att regionalt främjande av konst ingår i Konst- och kulturmyndighetens lagstadgade uppgifter vid sidan av den riksomfattande uppgiften att främja konst. Med tanke på den regionala jämlikheten är det motiverat att regionala synpunkter också i fortsättningen beaktas vid beviljandet av understöd och stipendier.

I ett sakkunnigyttrande påpekas det att motiveringen till övergångsbestämmelsen om de nuvarande kommissionernas mandattid (7 § 12 mom.) delvis är motstridig. Utöver att de nuvarande kommissionerna slutför behandlingen av understöd och stipendier som beviljas utifrån budgetanslagen för 2026 under början av året, sköter de till utgången av sin mandatperiod den 30 juni 2026 också ärenden som gäller nya statliga konstnärstipendier som söks våren 2026 och som beviljas utifrån budgetanslagen för 2027.

I motiveringen till ikraftträdandebestämmelsen kvarstår ett felaktigt årtal, eftersom det där konstateras att en hänvisning i någon annan lag till konstrådet, statens konstkommission eller en regional konstkommission avser konst- och kulturrådet från och med den 1 juli 2027, då det ska vara från och med den 1 juli 2026. I lagtexten är året korrekt skrivet.

Bestämmelserna om Museiverket och skötseln av världsarvet Sveaborg

Förvaltningsnämnden för Sveaborg har i sitt yttrande uttryckt oro över reformens konsekvenser för Sveaborgs världsarvsstatus. I beskrivningen av Sveaborgs universella särskilda värde konstateras det att förvaltningsnämndens kostnader täcks med statens budgetmedel och hyresinkomster. Förvaltningsnämnden anser att förvaltningsnämndens ekonomi bör åtskiljas från det övriga ämbetsverkets ekonomi vid planeringen av ekonomin för det nya ämbetsverkskomplexet och att inkomstfinansieringen bör användas för att täcka kostnaderna för världsarvsobjektet.

Utskottet anser det viktigt att det finns tillräckliga resurser för skötseln av världsarvet Sveaborg för att objektets universella särskilda värde ska kunna bevaras och stärkas. Enligt uppgift förutsätter det inte att förvaltningsnämndens ekonomi åtskiljs från ämbetsverkets övriga ekonomi, utan allokeringen av finansieringen kan följas upp med hjälp av metoderna för bokföring och uppföljning av ekonomin.

Museiverket och förvaltningsnämnden för Sveaborg konstaterar i sina yttranden att Museiverket i fråga om världsarvet Sveaborg är både objektets innehavare och den i världsarvskonventionen avsedda "site manager" samt den övervakande myndigheten och den i världsarvskonventionen avsedda "focal point". Utskottet konstaterar att förtroendet för verkets oavhängighet bör garanteras i arbetsordningen.

Enligt yttrandet från förvaltningsnämnden för Sveaborg bör direktören för verksamhetsenheten förvaltningsnämnden för Sveaborg vara överdirektör på motsvarande sätt som direktören för verksamhetsenheten Finlands nationalmuseum. Utskottet hänvisar till inkommen utredning och konstaterar att beslut om ämbetsverkets interna organisation enligt ämbetsverksrekommendationen i regel ska fattas genom arbetsordningen. Enligt ämbetsverksrekommendationen ska det i lag-

Betänkande KuUB 4/2025 rd

stiftningen föreskrivas endast undantagsvis om statens ämbetsverks interna organisation, och även då bör bestämmelserna gälla endast grunderna för organiseringen. Det har ansetts motiverat att föreskriva om förvaltningsnämndens ställning som verksamhetsenhet på grund av att uppgifterna i anslutning till skötseln av världsarvsobjektet och de allmänna verkställighetsuppgifterna enligt världsarvskonventionen är åtskilda. Men det har inte setts som motiverat att införa nya bestämmelser om tjänstebenämningen för verksamhetsenhetens chef. Det har ansetts motiverat att i lagstiftningen ta in undantagsbestämmelser som gäller tjänstebenämningen och utnämningsbehörigheten för personalen vid Finlands nationalmuseum och som motsvarar nuläget, eftersom det är fråga om ett nationellt kulturinstitut som bedriver kulturhistorisk museiverksamhet och vars uppgift i många avseenden är jämförbar med Nationalgalleriet, som har motsvarande uppgifter inom konstmuseiverksamheten.

Bestämmelser om avgiftsfri och avgiftsbelagd överföring av material från Depåbiblioteket

I ett sakkunnigyttrande har det framförts ett behov av att i lagen om Nationalbiblioteket ta in en bestämmelse om avgiftsfrihet för Depåbibliotekets material. Utskottet konstaterar att bestämmelser om ämbetsverkens avgiftsbelagda prestationer på samma sätt som för närvarande kommer att utfärdas ämbetsverksvis med stöd av lagen om grunderna för avgifter till staten genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet.

I resultatavtalet för 2025 mellan Depåbiblioteket och undervisnings- och kulturministeriet har det avtalats att Depåbiblioteket ska utreda om tjänsterna ska vara avgiftsbelagda som en del av den nya ämbetsverkshelheten. Utredningen om avgiftsfria eller avgiftsbelagda tjänster hänför sig också till de krav på ekonomisk balans som ställs i regeringsprogrammet. I början av 2025 gjordes en enkät om avgiftsbelagda tjänster vid Depåbiblioteket. Enkäten har besvarats av Nationalbiblioteket, alla universitet, de största yrkeshögskolorna, biblioteken för riksomfattande och regionala utvecklingsuppgifter med undantag av ett, de största specialbiblioteken och informations-tjänsterna hos betydande organisationer. Resultaten av enkäten kommer att nyttjas när bestämmelser utfärdas om avgiftsbelagda prestationer från Riksarkivet och Depåbiblioteket, som är dess verksamhetsenhet, från och med den 1 januari 2026.

Delaktighet och intressegruppsarbete i bildningsförvaltningens verksamhet

I ett sakkunnigyttrande fäster man uppmärksamhet vid behovet av att trygga möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att påverka och samarbetet med intressentgrupper när direktionen för Tillgänglighetsbiblioteket Celia läggs ner i samband med reformen. Rätten för personer med funktionsnedsättning att delta bland annat i utarbetandet och genomförandet av lagstiftning och politik erkänns i artikel 4.3 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FördrS 27/2016), som är bindande för Finland.

Utskottet hänvisar till inkommen utredning och konstaterar att behovet av att trygga möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att påverka och samarbetet med intressentgrupper är känt och beaktat vid beredningen av propositionen och genomförandet av reformen. Enligt 2 § 2 mom. i lagförslaget om ämbetsverken inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde är syftet med bildningsförvaltningen att säkerställa att medborgarnas grundläggande kulturella rättigheter tillgodoses på ett högkvalitativt och verkningsfullt sätt i samarbete med aktörer

Betänkande KuUB 4/2025 rd

och intressentgrupper inom olika förvaltningsområden. Detta inbegriper också trygghet av delaktigheten för personer med funktionsnedsättning. Avsikten är att organiseringen och formerna för delaktighet och samarbete med intressentgrupper ska avgöras i större detalj när verkställigheten av lagen framskrider.

Utskottet betonar att man i bildningsförvaltningens verksamhet genom tillräckliga åtgärder bör se till att både personer med funktionsnedsättning och i vidare bemärkelse alla olika intressentgrupper har möjligheter att delta. Utskottet välkomnar att det i lagförslaget om Riksarkivet (5 §) har tagits in en bestämmelse om delegationen för punktskrift. Delegationen har till uppgift att vara sakkunnigorgan i fråga om punktskrift och studiematerial för personer med synskada.

Genomförande och utvärdering av reformen

Utskottet anser det viktigt att genomförandet av reformen stöds genom tillräcklig kommunikation, väl genomförd ledning och god personalpolitik. I arbetet med att förbereda sig för reformen är det bra att beakta också tidigare reformer som gällt till exempel Nationella centret för utbildningsutvärdering.

Utskottet instämmer i det som sägs i sakkunnigyttrandena och förutsätter att ämbetsverksreformen och dess konsekvenser utvärderas omsorgsfullt. Utvärderingen ska också omfatta reformens konsekvenser för ämbetsverkens och deras fristående enheters uppgifter och personal.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 1—7 i proposition RP 31/2025 rd utan ändringar.

Betänkande KuUB 4/2025 rd

Helsingfors 6.6.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Ari Koponen saf
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Pia Hiltunen sd
medlem Inka Hopsu gröna
medlem Laura Huhtasaari saf
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Milla Lahdenperä saml
medlem Mia Laiho saml
medlem Pia Lohikoski vänst
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Nasima Razmyar sd
medlem Sara Seppänen saf
medlem Markku Siponen cent
medlem Jaana Strandman saf
medlem Oskari Valtola saml
ersättare Pia Sillanpää saf.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen.

Betänkande KuUB 4/2025 rd Reservation

Reservation 1

Motivering

I propositionen föreslås det att nuvarande 10 ämbetsverk inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde ombildas till en helhet som består av fem ämbetsverk. Enligt förslaget sammanslås Utbildningsstyrelsen och dess fristående enheter (Nationella centret för utbildningsutvärdering, Studentexamensnämndens kansli och Servicecentret för kontinuerligt lärande och sysselsättning) samt Institutet för de inhemska språken till en myndighet som ska sköta uppgifter i anslutning till fostran, utbildning och språk. Vidare föreslås det att Museiverket och förvaltningsnämnden för Sveaborg slås samman till en myndighet som sköter uppgifter som hänför sig till kulturarvet. Dessutom föreslås det att Riksarkivet, Tillgänglighetsbiblioteket Celia och Depåbiblioteket slås samman till en myndighet som sköter uppgifter i anslutning till arkiv- och biblioteksverksamhet. Därtill föreslås att uppgifterna i anslutning till främjandet av konst och kultur ska skötas av en ny myndighet som omfattar den verksamhet som för närvarande sköts av Centret för konstfrämjande och Nationella audiovisuella institutet. Enligt förslaget ska Finlands Akademi även i fortsättningen svara för främjandet av forskning som en separat myndighet.

Reformens ekonomiska konsekvenser

Propositionens konsekvenser med avseende på respektive ämbetsverks omkostnader eller produktivitet kan dock inte uppskattas i fasta belopp på ett tillförlitligt sätt, står det i propositionen. Det är alltså fråga om en reform som syftar till besparingar, men ändå finns det inga kostnadseffekter för förvaltnings- och stödtjänsterna eller lokalerna.

Centern påminner om att det trots besparingarna är viktigt att trygga verksamhetsförutsättningarna.

Det är klart att reformerna inte genuint kan genomföras utan tillräckliga resurser, i synnerhet som man samtidigt har gjort omfattande besparingar till exempel inom konst och kultur. Innehållet har redan skurits ner, men nu skärs också strukturerna ner. Detta kommer oundvikligen att synas i verksamheten.

Till exempel antalet anställda vid Nationella centret för utbildningsutvärdering 2022–2025 ändras från 53 årsverken till 36 årsverken. Det är en betydande minskning. Centret kommer att få förvaltnings- och stödtjänster från det nya ämbetsverket och förbli ett självständigt ämbetsverk under Utbildningsstyrelsen på samma sätt som hittills. Det finns ännu inga uppgifter om detaljerna.

Nationella centret för utbildningsutvärdering och Servicecentret för kontinuerligt lärande och sysselsättning förhandlar om stödtjänster med Utbildningsstyrelsen, men av propositionen framgår inte deras möjligheter att påverka avtalen. Rädslan är att kostnaderna överförs från Utbildningsstyrelsen till centren.

Betänkande KuUB 4/2025 rd

Reservation

Avsikten är att reformen, dess konsekvenser och uppnåendet av målen ska utvärderas i ett separat utvärderingsprojekt tidigast 2030 för att erhålla tillräckligt med information om konsekvenserna, står det i propositionsmotiven.

Det är en alldeles för långsam tidsplan. De sakkunniga har också påpekat detta. Reformen, dess framsteg och konsekvenser måste bedömas i ett så tidigt skede som möjligt och bedömningen av reformens ekonomiska konsekvenser bör pågå vid sidan av reformarbetet. Det skulle också bidra till att kostnaderna för eventuella kommande reformer vid olika ministerier lättare kan greppas. Det är ohållbart att det ofta inte ens går att göra en ungefärlig uppskattning av besparingarna i reformerna.

I reformen kan avsnittet om Riksarkivet anses vara bra. Tillgänglighetsbiblioteket Celia kvarstår som varumärke och Depåbibliotekets ställning har avtalats i gott samarbete med Riksarkivet.

Konst- och kulturverkets ansvarsområde omfattar inte uttryckligen internationalisering, främjande av konstnärernas försörjning eller främjande av de kreativa branscherna. Främjandet av de kreativa branscherna har varit en gemensam uppgift för arbets- och näringsministeriet och undervisnings- och kulturministeriet samt Centret för konstfrämjande och Nationella audiovisuella institutet. I lagförslaget har definitionen av uppgiften förblivit på en allmän nivå, men enligt undervisnings- och kulturministeriets bemötande hör de ovannämnda fortfarande också till det nya ämbetsverkets uppgifter. Man måste se till att samarbetet med olika aktörer är flexibelt och smidigt. Finland behöver ett gemensamt kulturpolitiskt perspektiv på lång sikt och olika parter engagemang för att främja konst och kultur.

Konst- och kulturmyndigheten samt regional jämlikhet

Man måste värna om den regionala tillgången till kultur och kulturens tillgänglighet överallt i Finland och också inom städerna. Centern tror inte på en centraliserad kulturpolitik.

Den största risken vid bildandet av Konst- och kulturmyndigheten är för stor centralisering, även om uppgifterna regionalt har utökats med främjande av konst och kultur och hela landet har angetts som område. Skrivningen bör vara noggrannare, mer omfattande och mer förpliktande. När de regionala konstkommissionerna läggs ned kan man med fog fråga sig vad som kommer att ersätta dem och hur den regionala sakkunskapen ersätts.

Förvaltningsnämnden för Sveaborg

Sveaborg är en kulturskatt som började byggas 1748 och som är ett av de världsarvsobjekt som utsetts av Unesco, Förenta Nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur. Sveaborg är ett mycket populärt turistmål.

Förvaltningsnämnden för Sveaborg är ett fastighetsförvaltningsverk, av vars verksamhet en betydande del har direkt samband med byggbranschen och som ansvarar för en betydande nationell och internationellt uppskattad kulturarvshelhet. Förvaltningsnämnden sörjer för restaurering, skötsel, förevisning och utveckling av ett statsägt, komplext, nationellt och internationellt presti-

Betänkande KuUB 4/2025 rd

Reservation

gefullt kulturarvsobjekt. På öarna bor 800 invånare och där finns många företag samt statliga myndigheter och myndigheter inom Helsingfors stad.

Förvaltningsnämnden ansvarar för åtta öar (ca 80 hektar) med över 250 byggnader och för havsområden som den besitter (över 80 hektar) och som kräver ansvar dygnet runt under hela året för skötsel och underhåll av infrastrukturen.

Dessutom är förvaltningsnämnden enligt lag skyldig att sköta beredskapsfrågor när den ansvarar för befolkningsskyddet för 1 200 personer inom bostads- och arbetsområdet och för myndighets-samarbetet i anslutning till befolkningens säkerhet dygnet runt under hela året.

I samband med lagberedningen har dess inverkan på världsarvsstatusen och konventionen inte utretts tillräckligt. Detta framgår av avsaknaden av bakgrundsberäkningar, att riskbedömningen inte ingår i ämbetsverksberedningen och att en kostnadsnyttoanalys inte har gjorts.

Museiverket och förvaltningsnämnden för Sveaborg har haft ett gott, kontinuerligt och välfungerande samarbete.

Sammanslagningen av Museiverket och förvaltningsnämnden för Sveaborg medför enligt Museiverkets yttrande inga besparingar. Dessutom konstateras det i Museiverkets och förvaltningsnämndens yttranden till utskottet att Museiverket i fråga om världsarvet Sveaborg blir objektets innehavare och den som förvaltar objektet (site manager) enligt världsarvskonventionen samt också den övervakande myndigheten. Museiverkets många roller väcker frågor om oberoende och opartiskhet.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen godkänner lagförslag 2, 3, 6 och 7 enligt betänkandet,

*att lagförslag 1, 4 och 5 godkänns med ändringar (**Reservationens ändringsförslag**) och*

*att riksdagen godkänner ett uttalande. (**Reservationens förslag till uttalande**).*

Betänkande KuUB 4/2025 rd
Reservation

Reservationens ändringsförslag

1.

Lag

om ämbetsverken inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Ämbetsverk inom ministeriets förvaltningsområde

Till undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde hör följande ämbetsverk:

(1—5 punkten som i KuUB)

6) besvärsnämnden för studiestöd,

7) Förvaltningsnämnden för Sveaborg. (Ny)

(2 mom. som i KuUB)

2—8 §

(som i KuUB)

4.

Lag

om Museiverket

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

(som i KuUB)

Betänkande KuUB 4/2025 rd

Reservation

2§

Uppgifter

Museiverket har till uppgift att
(1—6 punkten som i KuUB)

~~7) dra försorg om världsarvet Sveaborg samt om andra områden /som är i ämbetsverkets besittning och för bevarande, förvaltning, skötsel, underhåll och utveckling av dem samt föredragning som gäller dem;~~

7) vara en sådan behörig myndighet i fråga om införsel och import till tullområdet av kulturföremål som avses artikel 4 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/880 av den 17 april 2019 om införsel och import av kulturföremål,

8) sköta de uppgifter som undervisnings- och kulturministeriet bestämmer.
(2 mom. som i KuUB)

3§

(som i KuUB)

4§

Organisation

Finlands nationalmuseum ~~och förvaltningsnämnden för Sveaborg~~ finns vid Museiverket. Bestämmelser om övriga verksamhetsenheter finns i ämbetsverkets arbetsordning.

(2 och 3 mom. som i KuUB)

~~5§~~

~~*Delegationen för Sveaborg*~~

~~I anslutning till Museiverket finns delegationen för Sveaborg som har till uppgift att främja samarbetet med olika intressentgrupper i anslutning till verksamheten samt underhållet av världsarvet Sveaborg.~~

~~Bestämmelser om delegationens sammansättning, utnämning och mandatperiod ska utfärdas genom förordning av statsrådet. Bestämmelser om delegationens sammanträden och behandlingen av ärenden finns i myndighetens arbetsordning.~~

6§

~~*Fastighetsförvaltningsmyndighet*~~

~~Museiverket besitter inom området för Sveaborg den statliga fastighetsförmögenhet som avses i lagen om rätt att överlåta statlig fastighetsförmögenhet (973/2002). Närmare bestämmelser om de områden och byggnader som förvaltas av ämbetsverket utfärdas genom förordning av statsrådet.~~

Betänkande KuUB 4/2025 rd
Reservation

5§

(som 7 § i KuUB)

6§

(som 8 § i KuUB)

7§

Ikraftträdande

(1 mom. som i KuUB)

Genom denna lag upphävs lagen om Museiverket (282/2004) ~~och lagen om förvaltningsnämnden för Sveaborg (1145/1988).~~

(3 mom. som i KuUB)

~~Bestämmelser om ställningen för den personal i tjänsteförhållande vid förvaltningsnämnden för Sveaborg som överförs finns i 2 kap. i statstjänstemannalagen (750/1994).~~

~~Personalen i arbetsavtalsförhållande vid förvaltningsnämnden för Sveaborg övergår när denna lag träder i kraft i anställning hos Museiverket som personal i arbetsavtalsförhållande. Anställda i arbetsavtalsförhållande för viss tid övergår vid denna lags ikraftträdande i anställning hos Museiverket för den tid arbetsavtalsförhållandet för viss tid gäller.~~

(6—8 mom. som i KuUB)

~~De ärenden som är anhängiga vid förvaltningsnämnden för Sveaborg överförs när denna lag träder i kraft till Museiverket. På Museiverket övergår vid samma tidpunkt också de avtal som ingåtts av förvaltningsnämnden för Sveaborg, med undantag för ämbetsverkens specifika tjänste- och arbetskollektivavtal, och förbindelser och de rättigheter och skyldigheter som följer av dessa.~~

Museiverket ~~och förvaltningsnämnden för Sveaborg~~ ska under ledning av generaldirektören för Museiverket utarbeta en arbetsordning för Museiverket samt ordna förvaltnings- och andra stödtjänster så att verksamheten enligt denna lag kan inledas den 1 januari 2026.

~~En hänvisning till Museiverket eller förvaltningsnämnden för Sveaborg någon annanstans i lagstiftningen betraktas efter ikraftträdandet av denna lag som en hänvisning till Museiverket.~~

Betänkande KuUB 4/2025 rd
Reservation

5.

Lag

om Konst- och kulturmyndigheten

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

(som i KuUB)

2 §

Uppgifter

Konst- och kulturmyndigheten har till uppgift att

1) främja konst och kultur samt deras ställning och betydelse i samhället på nationell och regional nivå, **med hänsyn till den regionala jämlikheten**, om inte ärendet hör till någon annan myndighets verksamhetsområde,

(2—7 punkten som i KuUB)

(2 och 3 mom. som i KuUB)

3—7 §

(som i KuUB)

Reservationens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att reformen, dess konsekvenser både funktionellt och ekonomiskt samt uppnåendet av målen utvärderas redan som en del av reformprocessen och att en utvärderingsberättelse utarbetas senast den 31 januari 2027.

Helsingfors 6.6.2025

Hanna Kosonen cent

Markku Siponen cent

Betänkande KuUB 4/2025 rd Reservation

Reservation 2

Motivering

Utbildningsstyrelsens direktion

Utbildningsstyrelsens direktion i dess nuvarande form har engagerat beslutsfattarna och intressentgrupperna inom utbildningssektorn att delta i den gemensamma utbildningspolitiska debatten, riktlinjerna och beslutsfattandet samt att bära ansvaret för de avgöranden som gjorts.

Direktionen föreslår också i propositionen fortsätta i samband med Utbildningsstyrelsen, eftersom dess roll är viktig. Direktionens roll har konstaterats vara betydande, i synnerhet på grund av den kompetens och de samhälleliga insikter som direktionen företräder. Direktionen har dessutom ansetts vara en viktig kontaktyta mellan Utbildningsstyrelsen och dess intressentgrupper, och möjliggöra dialog i frågor som gäller ämbetsverkets verksamhetsområde. Direktionens mervärde stöder Utbildningsstyrelsens verksamhet.

Avgränsningen av uppgifter och beslutanderätt står i strid med motiveringen och därför anser vi att direktionens uppgifter och beslutanderätt inte ska begränsas på det sätt som föreslås i den aktuella propositionen.

Konst- och kulturmyndighetens uppgifter

Det finns inte någon konst och kultur utan att det finns någon som skapar dem. Att utveckla och upprätthålla konstnärernas försörjningsmöjligheter är en av de viktigaste förutsättningarna för den finländska kulturen och dess utveckling samt för att målen i den kulturpolitiska redogörelsen ska nås.

Enligt propositionen ska inte samtliga nuvarande uppgifter för det nuvarande Centret för konstfrämjande ingå i Konst- och kulturmyndighetens lagstadgade uppgifter. Med tanke på stärkandet av konstnärernas ställning är det problematiskt att skrivningen om främjande av konstnärernas utkomstmöjligheter och hänvisningarna till internationalism stryks ur lagen.

Centret för konstfrämjande är en viktig sakkunnigorganisation i frågor som gäller konstnärernas social- och pensionsskydd samt i andra aktuella frågor som gäller konstnärernas utkomst, och centret samarbetar med andra myndigheter. Exempelvis är arbets- och näringstjänsterna fortfarande inte tillräckligt insatta i frågor som gäller konstnärernas försörjning och sociala trygghet, så det behövs fortfarande sakkunskap och utbildning i de här frågorna.

Kulturpolitiken ska möjliggöra förutsättningar för högklassig kultur och konst i Finland, men också uppmuntra konstnärerna till internationalisering. Internationaliseringen tryggas genom att man sörjer för verksamhetsförutsättningarna och skapar en internationaliseringsstrategi. Internationaliseringen är interaktiv och aktörerna måste garanteras förutsättningar att göra det långsiktigt både genom resurser och annat stöd.

Betänkande KuUB 4/2025 rd Reservation

Dessutom måste lagen om Konst- och kulturmyndigheten få närmare och tydligare bestämmelser om tillräcklig sakkunskap i konstnärligt skapande för att principen om kollegial bedömning ska stärkas. Av medlemmarna i konst- och kulturrådet ska minst hälften väljas bland de namn som de viktigaste konstnärsorganisationerna har föreslagit för rådet.

Förslag

Vi föreslår

*att riksdagen godkänner lagförslagen enligt betänkandet men 3 och 5 § i lagförslag 2 samt 2 och 2 och 4 § i lagförslag 5 med ändringar (**Reservationens ändringsförslag**).*

Reservationens ändringsförslag

2.

Lag

om Utbildningsstyrelsen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 och 2 §

(som i KuUB)

3 §

Utbildningsstyrelsens direktion och övriga organ

Utbildningsstyrelsen har en av statsrådet tillsatt direktion som har till uppgift att

1) godkänna strategier som hänför sig till ämbetsverkets verksamhetsområde samt avgöra andra för verksamheten principiellt viktiga ärenden, (Ny)

2) godkänna riktlinjerna för ämbetsverkets verksamhet och ekonomi, (Ny)

3) godkänna och underteckna ämbetsverkets bokslut, (Ny)

4) följa med Utbildningsstyrelsens verksamhetsområde och vid behov göra framställningar som gäller det till Utbildningsstyrelsen,

5) främja Utbildningsstyrelsens samarbete med olika intressentgrupper,

~~3) behandla de strategier som hänför sig till Utbildningsstyrelsens ansvarsområde samt riktlinjerna för Utbildningsstyrelsens verksamhet och ekonomi.~~

(2—4 mom. som i KuUB)

Betänkande KuUB 4/2025 rd
Reservation

4—8 §

(som i KuUB)

5.

Lag

om Konst- och kulturmyndigheten

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

(som i KuUB)

2 §

Uppgifter

Konst- och kulturmyndigheten har till uppgift att

(1 punkten som i KuUB)

2) främja internationaliseringen av konst och kultur, (Ny)

3) skapa förutsättningar för konstnärligt skapande och konstnärligt arbete,

4) delta i främjandet av konstnärernas utkomstmöjligheter, (Ny)

5) främja mediefostran och mediekompetens,

6) främja mediemiljö som är trygg för barn,

7) förvara material som hänför sig till filmer samt radio- och televisionsprogram och främja forskning och annan användning av materialet,

8) främja kännedom om audiovisuell kultur,

9) sköta de uppgifter som undervisnings- och kulturministeriet bestämmer.

(2 och 3 mom. som i KuUB)

3 §

(som i KuUB)

4 §

Konst- och kulturrådet

(1 mom. som i KuUB)

Betänkande KuUB 4/2025 rd
Reservation 2

Statsrådet utser en ordförande för konst- och kulturrådet, minst åtta och högst 12 medlemmar samt högst sju ersättare för en mandatperiod på tre år. Medlemmarna och ersättarna i rådet ska företräda en bred sakkunskap inom konst- och kulturpolitik och olika aspekter på den. En och samma person kan utses till ordförande, medlem eller ersättare för högst två på varandra följande mandatperioder, och därefter utses på nytt tidigast tre år efter detta. **Minst hälften av rådets medlemmar ska ha kollegial sakkunskap i fråga om konst och konstnärligt arbete.** Innan rådet tillsätts ska centrala aktörer inom konst och kultur höras.

(3 mom. som i KuUB)

5—7 §

(som i KuUB)

Helsingfors 6.6.2025

Pia Lohikoski vänst
Eeva-Johanna Eloranta sd
Tuula Haatainen sd
Pia Hiltunen sd
Inka Hopsu gröna
Nasima Razmyar sd